

ב ל ב ה ע ר ב ה

(שרטוטים לשירת טשרניחובסקי)

בשירתו, שהיא קדומה מצד חיבורה אך מאוחרת מצד גידולה, היא השירה שיש בה כבר רישום אידיאולוגי. והרי בעיקרה לא שונה היא עדת ישראל הפזורה במרחקי ערבה מהמוני אהיהם הצפופים בערים ובעירות, לא שונים בעיקר עמידתם, פרנסתם וכדומה — ועל מה אידיולוגיה מכפרת על יהודי כפר מולדתו וסכיבת ילדותו ותוכחת-יורדת על אחיהם בסכיבת בגרותו? אם תאמר להתיר את הפליאה, חייב אתה לבדוק, האמנם מסכת האידיולוגיה היא כולה מישור ומיוזג, ואם תבדוק תראה, כי כמעט כל אידיולוגיה ואידיולוגיה כעין חריקה נשמעת באמצעותה, דיסוננס שהוא בנעימת ארעי הנאלמת בסמוך לתרועתה הכבושה והקצרה. דרך דוני מה: אתה רואה במעשה יום יום של בני ישראל, ומיוזג מופלא בינם ונופם ואוירם וכל המעשים הנעשים הם כחטיבה הרמונית ומלוכדת. אך מאחורי ההרמוניה נשמעים עמעומי סכסוכה — מאחוריה נראים פנים של אימה והוא, ההרמוניה, היא כאילו כריתת-ההשליות מפניהם. בדוק באידיולוגיה ותראה, כי כמעט בכל אחת ואחת נבלט ענין בית מקדש קדום או במות ופסג לים וקברות ענקים ואגדות קדומים המתעוררות לתחיה ומעלות אנשים חסונים מקדם, הם עדי הערבה, עדים למלחמות עמים ורוח אכזריות של יצרי אדם, גדים לבוחות פרא המנמנים בערבה ומתפרצים בכל יובל ביפעת עוזם ואימתו. הפרקים האלו הם משוי לבים, מוכלעים, אך הם, שמראים לנו בכירור את ההרמוניה, את האידיולוגיה, בקיצור, את מולדת המשורר, ערש ילדותו וקרקע גידולו, כקדום ענוג על גבי געש פרא של יצרי סכסוך והשמד, ונמצא שכל אותו מסלול החיים השקיטים שככפרים הבודדים, שפזרי ישראל יושבים בהם חסונים ושבעים שרויים בשלום עם שכניהם אינו בסופו אלא בהפסקת בינתים בין חורבן וחורבן, כמראה בוטחים פותים המחלכים על גבי שבט הקרקע דקה ואינם מרי גישים את חמרי ההרס המתבערים מתחתיה.

אתה רואה את מעגל החיים השלויים של עיבוע יהודים נידח וחי ועלו, אתה רואה חוט של הומור מתוח עליהם כן בכפר האחר שמתוכו יוצא השוחט וכן

החיה והחגבה שלו, והמבקש לעמוד על המשורר אינו רשאי להסתפק בצד מרתו אלא חייב לירד לשרשו. ואם נבי קש לירד לשרשו לא נתכונן תחילה באותה כריעה בפני אפולו או בעל ולא נשמע תחילה לתוכחת נביא חשקר, אלא כמה שקדם להם, נתכונן תחילה בשירי מולדתו ונשמע תחילה בנות קולה, כפי שנשתמרו בחיוני המשורר עצמו, נצרפם עד שמולדתו תעמוד לפי כינו כתטיבה גדולה של הספר מהותו ודרכה. המולדת כידוע בטבריה, נטועה במרחבי ערבה והיא זכתה לתיאור נאמן, מפרפם בחיותו, פלסטי להפליא, לטיפול אהבה בכל פרט המשתלב בדיוקן-החיים, לשירה המחלכה נעיר מתה הכבושה, בקצב מדוד וערב. שלזה גדולה נסוכה על מעגל החיים של עדות ישראל הכדורות בכפרים הפזורים במרי חקי הערבה, אורח החיים משוטט בהם מכונס במנהגיו, ישראל ושרויים בשלום, כשכנים שעינו של זה טובה בשל זה, מסכת שכולה אידיולוגיה והיא ערשו של המשורר. שמורה מסכת זו בלבנו, שמורה לאהבה, אהבה גדולה, שבלעדיה לא יכול היה להתיר עלות לדרך כתיבה שנתגלתה באידיולוגיה שלו. הרי עדת ישראל, הרי בית ישראל שבו נתונה היתה ילדותו והוא מחבבם, אותם והליכותיהם ומנהגיהם וחיבתם עלינו בחמדת תיאורו. צא ובקש בתיאורים אלה קו מעוקם של נגות ורופי ולא תמצא, אפילו בחיפוי. מתוך מסכת אידיולוגיה זו כמעט שלא תבין את המשמטה העזה, את זעם התוכחה הנשמעת כאזני עדת ישראל

דרבו ונילה לפנינו מאוייו — תשוקת הדרור לכל, נפש שאינה נכפתת לשיעור בוד, אמונה ברוח האדם, שעווז וצדקו הם שנים שהם אחד, מזיגה של מעלה ומטה, נשיקת שמים וארץ ביסוד התפי ארת — והיה זה חידוש. הנה העמיד לפנינו מגיבורי קדומים ועשן עולה מאפו ולבו הדי געש וכולו סערת-נפש וכלי נקמתו החרב, הרחמים והחנינה נעקרים מלבו, ורכה היא כאן בכלל שירת החרב והנכס — והיה זה חידוש מרנין ומבעית כאחת. הנה העמיד לפי כינו מיטב חשקו ואהבתו — חמדת-גוף, מזגי אויר, מועדי יום ולילה, מללים ופרחים, פיכוי מעינים, המית-נחלים, משברי ים, ועוזו הררים וכל מראות עולם וחי כליל-יופי — והיה זה חידוש. אם לא בעצם הנושא, הרי באותו תום והתמכרות, בדיבוק ללא מחיצה. משנצטרפו חידושים אלה וכאלה ודומיהם ומעשה ההשוואה לא מצא בדוגמתם המלאה בשאר משוררים, ביתוד במו שנחשב לו אנטיפוד והוא המסובל באומה — ודאי שנתחזקה הסברה לראות את משוררנו כעין הור פעה שבמפתיע, כמחויץ למסלול, כמתנה שבאה בתיסת הרעת מעולם אחר, זה, אם מתנת יפת לאהלי שם, אם תשורת יון לעם היהודים וכדומה בנוסחאות. והראייה הזו בדיקה היא צריכה. ולא בלבד משום שתיווקה קל כל כך עד שערפה ומשקלה נעשה כמטילא חשוד אלא משום שהראייה הזו נסמכת על אותם משירי המשורר, המבטאים לא את שרשו בעיקרו אלא בעיבודו, כלומר, את הניסוח-האידיאולוגי של מכלול-

א
עוד יושב על כימתו מצמצם-התת-מים, אחד העם וכדרך שאמר לקצוב מידה מחוקה לרחש הנאולה כך ביקש לעונ עונה קטנה לנאולת הרחש ושילח מעבר לתחומי שלו ואפילו מעבר לתחומה של ספרותנו בכלל את כל ששירתם מרחיבה את יריעות-אהלו הצר; עוד משמשת חוסרת-גזירתו ענין לפולמסאות — והנה עומדת בלב-ספרותנו עמידה איתנה ומעודדת סיעה של מנעימי זמר ומיטיבי נגן, שליטים להפליא ברגש ובביטוי, והיא מנצחת ומשתקת בעצם שירתה את יריבה וריבו, בסיעה הזו, שיצאה לכפוש וכבשה שטחי חויה והתרשמות נרחבים לשירתנו, נבלט עו ונאה, חומר-חיים ומחמדים שאול משרניחובסקי, שראשית שירתו נגלתה כפתח-אביב, ברוב אור וברוב צהלה, כהד רינה המ לפדת את כל החי וששונה, כשמהתי-התענוג ליצר, לצבע, לצליל ושפעת צירופיהם. בעצם הקופעה של מי שנפשו נראית ללא קמטים וכחצובה כולה מספירת החירות — היה ודאי מן הספ-תוע בשירתנו, שטובי בניה נפשם היתה כעשויה קמטים וקמטי קמטים של מורשת אנהות. רבים שקסמה להם אותה הופעה מפתעת והם ראו בה את ההתנלמות של עצם שאיפתם, כלומר, ראו כאן נפש ישראל שאינה יודעת עקוב והיא כולה מישור, שאינה יודעת ריסקים והיא מקשה ומיוזג, עד שמת-לקטים ומסתפנים בה כל אורות-העולם ומננינותיו. על הראייה הזו נוספה גם ההכרות, המכוונת והחוזרת, של המי שורר עצמו ונאחזו בה ממפרשי-דמותו להעמידו כוד וכנמרי, כמי שמוצאו שלא ממחצבת עמו, ואפילו שלא ממחצבת-מסורתו בימות-קדם. אלה כאילו עמדו והצביעו: הרי, למשל, המריעה בפני פסל אפולו, הרי הקידה בפני עולם-האילונים הקדום, הרי להבי-ההערצה לעשתורת, הרי חבכית לתמוז המת, הרי ההזדהות עם נביאי המעל וכדומה — ופירשו דמותו כדרך שפירשו. לא קשה היתה מלאכתם, ביחוד שיכלו להתפאר, כי הזכר בידם והוא חתום ביד המפורש עצמו.

ב
ואכן יש בשירתו העלול להעמידנו על ראייה כזו. הנה עמד עוד בראשית-

בכפר הרחוק והאחר שלתוכו הוא נכנס אך בדרך המתפשטה בין שני הכפרים "מרחב בן חורים ואין גבול ויפתח פרו אים ואדירים" ומתוכו עולה לחש דור דות "שיתות עולמות שהיו, תעלומות עתידות הימים", אתה שומע את הר העבר הנם, "את שנתו בקברות ענקים לו תעב" ("ברית מילה"), אתה רואה לפניך מסכת חתונה של נערה צנועה בכפר ושטחה אורחים ומנהגים והתיאור — משודי-חמדות של פרטים חיים, פרט תמונה, פרט תמונה, בבליטה פלסטית, הרגה, אך במתנה אחד, הוא מחזה הפגישה של שני מהנות האורחים בתל שבערבה נשלב תיאור מוסגר, כורך אנג על אותו תל קדושים, בודד ואכל במרחבי הערבה ואתה רואה אותו והנה "שיבה ורקת בו מזוקן וער צר נעגזעים לדורות שעברו ונחלפו, כשטף אפיקי האביב, גם ללא ספק של רשם ושירה קיימת בעולם", והערבנו עצמה "הוד ודומית הקודש שאין להרהר אחריה, שרויה עליה מימים מקדם, מימות מעשה בראשית, ואין קץ למרחב האיום ואין גבול לדומיה הקדושה" (וזן דעתך על ההקבלה של אימה וקדושה) והער קר, שבכל יובל מתנערת אימת הכוהות הפראים, כוהנת מדבריים קשים ועוים, אשר יגילו לברזל ודם ותימרות עשן" ("חתונתה של אלסה"), והם מש תוללים והיא נקמת הערבה, נקמת יצרי בראשית, כאמור, הפרק הקטן הזה כאילו אובד ברוב התיאורים משופעי הגוונים של החתונה רבת המראות והעלילות, אך יש בו להבליט הכלטה ראויה את הניגוד שבין מעגל האידיליה השל, ההרמוני, של שלום בית-נדהי ישראל וסביבתם שהשלימה להם ובין מסגרת האידיליה, שהיא היפוכה, היא

הערכה שמקופלים בה יצרי השמד המ נמנים עתה בין זינוק לזינוק. נמצא שחיות ילדותו של המשורר היא חוית הניגוד שבין מיצר הבית, הכפר, וערת ישראל שבו, סביבתם ושכי ביתם השרניים כשלות, בהרמוניה והם כחטיבה של אידיליה ובין מרחב הערבה, שהיא לכאורה, כרממתה ושקטה, רקע נאות לאידיליה הבית, הכפר, אך הציונים, הקברים, הפסילים הפזורים עליהם אינם בלבד עדים להשתוללות היצרים לשעבר אלא גם נבואת אימה להתנערות פרא. מרבדי המשורר עצמו למדנו שאין לראות את האדם אלא כתכנית נוף מולדתו, כלומר, "רק מה שקלטה אזנו עודה רעננה, רק מה שספגה עינו מרם שבעה לראות — בעוד בסתר נפשו זכלא יודעים ערוך, מזבח עליו יקטור מדי יום ביומו, למלכת השמים, לכבוד ולמזלות", ובתארו את חבנית נוף מולדתו הוא מספר לנו על בטות קודש, קברי פלא, קולות מעבר מרחקי דורות, עבר נשבת, ענקים ככדי כנה ("אדם אינו אלא"), הלא הם ילדי הערבה ומראותיה.

אך חוית היסוד של הניגוד היתה לא בלבד בשטח אלא גם בנפש. בשם שאתה מוצא באידיליות במיני מאמר רים מוסגרים, את ענין הערכה המקפת במזימה את שלות הכפר והבית, כך תמצא גם במיני קוים מוסגרים ענין הניגוד שבין הילד והבית. הרי עומד דת לפניך הזקנה נתונה לבישול לבי בותיה והמעשה שבידה לפרטיו ומע רבת הכלים וכתלי הבית וגוונם וצבע השמים ומוגם וכל שבסטוך ובסביב הוא הרמוניה אחת. אולם כירכתי ההר הדיים מהבהבה דמות נערה שעקרה עצמה מנופה, ואתה שומע כמין מאמר מוסגר, כביאור, מפי המשורר: "נקי וטהור ורך — כן יפקה עיניו הילד, כולו כמתכוננתו שלו ואין לזר חלק בנפשו, נמים הטוב והרע כל כוחות נפשו בקרבו". התערבות הוריו בעולמו אינה נרשית כל כך בשוד פנימיותו לפי שהיא נעשית ברוך, אך מה שלא עשו ההורים עושה חברת האדם, והיתה בו יום של כל העוברים והשבים על פניו, ונתנה בו מוהסתה, ושרטה על גבו שרמט", מתרבים איסורים, ציוויים, גזירות, הגויה הקטנה מתכווצת בכף אדירים ובינתים אוברת הנפש בתוך הלחץ והדחק, "אולם יש זמלחץ כבליו ישתחרר הילד, ונפשו שנאה מסור תרת, משטמת עולמים נמלאת, לכל מכניעה ולאשר אנסוה" ("לביבות

מבושלות"). אם ליטול את הנפש כב סים להשוואה בין הנפש ושטח ההיסטוריה הרי שהערבה אינה אלא פרויקציה של הנפש הפרימיטיבית, החיה ליצרה ונמצא שאין חמונת הערבה, שרדומים בה יצרי בראשית החנוקים והמחכים לזינוקם, אלא נפש הילד, כלומר, נפש האדם ביצירותה. הנה ראינו את הערבה והיא כולה שלוח ודומיה אחת, השד למת למצעדי האדם בה וככליו, אך זעיר פה זעיר שם זרועים פסילים, ציוד נים, קברים, הם הם עדים לנעש, ליצרי בראשית, לשעבר ולעתיד לבוא. הנה ראינו את כפר המולדת וכל הנפשות הכנוסות בו כאילו שלוח ודומיה אחת, השלמה, אך הרי לפניך, למשל, מרד נתנה של ריזולה ("לביבות מבושלות"), שרטוט חנא הקטן שאינו כאבותיו ("ברית מילה"), הרי וולוליה הנמלט מעולם אבותיו בדרך הברחה לחלום, התרועעות לבעלי חי, עופות, צפדים, ומנוסה לארץ הפלאות — וכו טענין הוא, שהמשורר המראה לנו את הילד הזה בדיבוקו בתכרת הבעל חי רואה להבליט בשחר ילדותו תכונה דיס סוציאלית כגון קשי דיבור ("כחום היום"), הרי הנער הפורק ידאת אבר תיו ורובב על סוס וטועם בעבודת הנג רן מקצת טעמם של ימות המשיח ("בגורן") וכדומה — כל אלו אינם אלא כמיני ציונים לרשם הנדרם, לתבי עת יצר שאינו רוצה בכבליים. לשם הכי לטה יתירה נטול דוגמה נאה: הרי לפי כינו אחד מיושבי הכפר, מטווג בו ובאורח חיו, והמוג הטוב בלב דעתו לשעה פלה והוא רואה חלום פרשיות התורה. הרי התיבה של נוח והכל נקל טים בו אלא הוא צריך מתן שוחר ותחננים וסופו שאין הישיבה מנתרת לו, לאמור, במראות החומש אין הוא רואה, בעצם, אלא העתקה של המצוי אות ודרכה של פמליא של מעלה ביש ראל כדרכה של ממשלת הצאר ("מעשה כמרדכי ויוכים"), לאמור, גם חלומו הוא באסקופה נדרסת למציאותו בחקיק. כנגד דרכו של זה המגודל המפרש חזון החומש לפי מראה המציאות ראה דרכו של הקטן הספרש את מראה המציאות לפי חזון החומש, הלא הוא וולוליה הרואה בממש את גזעו וזאורים ותימים וחר סיני וירושלים והר לך אליה בממש ("כחום היום"). אכן, גדול ההבדל כגודל ההבדל שבין נפש כפונה שגם משאלתה נתונה לשליטת המציאות ובין נפש שאינה רוצה לזוטר על משאלתה. סימני המרידות הקטנות

של הילדים, שאין בהם אמנם קלילות אלא כמשהו את מרוצת האידיליה השקטה, הם כמותם הפסילים והקי ברות הזרועים בערבה, אלה ואלה ציונים ליצרי בראשית הרדומים, שאינם רוצים בסבלת העול. כאחד משי ריו הראשונים מתפלל המשורר להשבת הילדות וסיומו בשאלה: "סדום תיבנה עלי תלה" ("שחלי, שחקי") ושאלה עמוקה היא. וראי פרט מענין הוא, שאכדת הילדות משולת כמהפכת סדום, כלומר, כעונש על חטא, הוא חטא יצרי בראשית, וראוי להבליט עצם ההשוואה של שבת הילדות והכחדת כמהפכת עיר, שהורבותיה מסותרות במעמקי האדמה. השבת מהפכת סדום על תלה — הרי המשאלה, משאלת המשאלות.

האפשרות היתה בעצם כפולה — זהות עם אידיליה הבית והכפר או זהות עם הערכה רדומת היצרים. אם נעבור על חזוני המשורר וראי שלא ישתויר בנו ספק להיכן הפליג, כי אם נתחוויר לנו כי חוית היסוד היתה בערבה, שהפסילים והקברים הפזורים אינם אלא ציונים ליצרי בראשית הרדומים בה, ויתר על כן, אם נתחוויר שאין הערכה ושרידיה אלא משל לנפש האדם בשרי שו — נבין ממילא, כי כל אותה האהבה הגדולה לאיליו הקדם אינה אלא ערות לדיבוק הגדול ביצרי בראשית, בנפש בשרשה, אינה בעצם אלא סמל כיסופים לילדות האבודה ועול מת הרענן, על חירות התנשים ותירות המראות שבה. והסמל הזה מריר בים פניו, כריכוז גילוייו של "יצר האדם הנפלא". המשורר כאילו ביקש את שרידי הקברים, עדי יצרי בראשית, בכל העולם כולו. הלך לשמוע שיחות מקדם, שיחות פלאות בממלכת רומית הקודש של אלילי יון ואלילי תיה, התענג למראה "אלילות עדינות ונאות, אלילים ענקים", שוטט בהיכלות קדם לקלוט הרי דור יצרים גדולים ואינו כוש בהם ובתוך ההיכלות מת חוור לו, כי "ארמונות שיש נדמו לחלומות משורר שקפאו ועמדו כאבן", ללמדך זהות שבין עולם משאלותיו ובין שרידי ימי קדם, ימי שלטונו של היצר ומאוייו. וגם באש כנו הוא רואה את הפרויקציה של נפשו באידנוליה, לזכר שירי יערי עד ובני נפילים וקול פרא גבר, במראה הים ("אני בחלומי ראיתי היב") הוא רואה ניבורים עולים בערפל והם ניבורי פר פוכפא. מתוך חשרת עבים

רות (התיאוריה של "שפשתא אריכי תא"), אך בעצם האידיאולוגיה אינה כאן אלא רובד של חיפוי על קרקע שתייה — אפשרות ההוגת עם הערכה רדומת היצרים, שאינה ניתנת כל אימת שכפר היהודים נטוע בערבה לא לו ושלותו היא כהפסקת בינתים בין פרי אים טטרים והידמקים ובין פראיי דניקין המתעללים בישראל לכלותו.

ה

יצרי בראשית שבנג, שאינם נרתמים לעולם עד תום למרכבת התרבות, מרי דתם מרידת תמיד והם מצווחים תמיד לגאולה. דומים הם כשלהבת, שאם נתר נה בכלי כבוש היא מקור ברכה להאיר ולהחם ואם היא נתונה לפיתול יצרה היא מבקשה לתחזיר את העולם לתוהו ובוהו. הם שמשחפים עצמם בכל הפכה ומדידה ומבקשים אמנם להעזר בה למלאכת הכוהו שלהם, אך מוסרות האדם כובשים אותם והם מפרנסים כל עלילות החידוש שלו. בדור התחיה שלנו משנפרעה תהום בין אבות ובנים, משנשברו כלים רבים וברזקים — נבלל בתרועת המלחמה גם קולם של יצרי בראשית שראו שעתם כשרה ונתקיימה בהם הגזירה להיות הכוה המבקש את הרע ועושה את הטוב. דומה, כי בעזר מיוחד ותקיף ביותר נשמע אותו כוח בחייוני המשורר שלנו וזמרתו. ודאי חכמה הזה מבקש להשלים עצמו וכות ערעורו ונתגלה כאן בחיפויים שרי נים — חורה לגפילים, אלילים, שרי היצר, חורה לעולם היצרים — אך תחת להיות שליט נשלט. כי בשעה שהאידיאולוגיה התאמרה לפסות על שלשלת הדורות, הנפש לא פסחה, לא יכלה ולא רצתה לפסות, על הגדול שבכובשים שנכבש לו האדם בשלשלת דורות ארוכה זו שבין שלטון היצר ושלטון התרבות — היא לא פסחה, לא יכלה ולא רצתה לפסות על המצפון. עוד בימי קדם כשצל המלך שאול אינו רואה לפניו אלא את החרב הנוקמת בלבד קורא אליו האלהים: "הרף בחד נקם" ("על תרכות בית שאן"), וביחוד נכלט בקו הזה למראה דם נקים השפוך בפרוע פרעות בישראל. נתעוררה הערכה ושייחה בניה לעשות כיצרה וכיצרים, אך כותו של דם הנרצה שהוא בא ברועה ומרעיל יסודות ישותו ("זאת תהי נקמתנו") וביחוד אתה שומע נעימה זו מתוך הפלדה הנפלאה על פעמוני כית התפלה שקראו לשחיטה ובצלילים מתערבות בעל כרחם המלים "אמן ואמן" ("פעמונים"). אמת, המד שורר רואה כגדר תקיפה ליצר שלא ישחית עולם — את היופי המפליא בקצבו (ראה הערצת היופי, ביחוד ב"שלישה כתרם"), אך דומה שהטעמים לא יראה בפלא-הקצב של היופי אלא בתזווה של המצפון.

במיתולוגיה של ישראל, ארצו וסביבתה, חרי ההמנון לתמוז, לעשתורת ולכל, הכוהות הנאורים שנהלת העבר צבורה בהם ברוב חוסן והם לידת-העד של העולמות וצמיחתם, הרי הדרישה לבמות ולמזבחי אלים, (סוגיות עבו"ם) וביחוד ההכרה, שהיא ממש פרונרמטית, על שלשלת היוחסין — המשורר רואה עצמו, כלומר, קול דמו, לא כיוצר קרושי ת"ח ות"ט, לא כיוצר של מעוני ספרד, ואפילו לא כיוצר של המפנים (התיאוריה של ה"וונות" שלו) אלא כיוצרו של דוד המדבר, פזבשי כנען ("מנגינה"). לאטור, בשלי שלת הדורות הוא פוסח על אלפי דורות ורואה בבואה לעצמו בדור העומד בפתח סבע התרבות, לאטור, שלף מתולדות ישראל תקופה יצרית, המתלבט טח בין אלהים ונחש הנחשת ועגלי הפז ובעל פעור, תקופת הדור הקדום העומד על הסף. ודאי נסיגה רחוקה זו אחורנית יש לה ביאור בנוסח אידר אולוגיה כשם שיש לנסיגות קטנות ממנה, המבקשות לפסות על מאות דר

פש שנתנון. הוא עם העברים שערך בין מנקרים את עיני משורר ציון, העושים את שערות זקנו כרפידה וכתלי תליו הם מליטים תינוקותיהם. ביוזים נשפכים על העם ורבים הם כינויי הדור פוי: גם תולעים נרמסות, גם עדת ננסים נמבזים, גם עם שפל ולא עז. העמידה של האחד בפני הרבים היא כעין חורה על עמידת הנביא בבני קדם, אך במכוון נבחר כדוגמת קדם נביא השקר, כלומר, מי שהיה גם בימי הנביאים, שליחה של שכבת יצר קדומה יותר. ולא רחוקה היא, כמובן, הדרך סאלילגת שבישראל לאלילגת שבנג. והרי הכי ריעה בפני מסל-אפולו האל הנשפת, "אל דור אדירים ונפילים כארץ" ובסופו של השיר נראית אידנמיות שפין אלילגין זה האל הנער הנאדר והרענן ובין אלהי קדם שלו ישראל הוא "אל אלהי כובשי כנען כסופה" אשר נאסר ברצועות של תפלין. ובאמת נראה את המשורר שפכל שהוא מפליג לעולם הקדם, הוא עולם הדת של הנפורת-היצר, הוא מבקש יותר ויותר אהיה

בשתיקת יצר עולה, "חשכה — אפלה לחצאין, נעדרת כי גון חורה לעין, כמשבר מעפרות בראשית יקרץ, בטרם אל צד כמאמר הוי ארץ ("סתנד עב הענן"), כי בעצם הוא מר גיש עצמו כאח גדול לסער, לסלע, להר, לאיתני הטבע, איתני בראשית. בין קברות-תנכר הוא שומע "קול האיתנים מורשת הסער ונהלת קדמונים, המפפה בסתרים ובחדרי לב נכר" הוא רואה "דור גאה, משפחת הברזל, דור נערץ, גדול דעה — ונשקף משמיו על בית הננסים" ("בין קברות דור נכר"). לכאורה אין התעויה הזו של בקשת התפארת בשירי די קדומים אלא סו מוכהק של רומנטי קת, אך באמת, לפי דרך התהוותה של תעויה זו — אין המשורר תועה כהיכ לות ואינו דבק בשירידי קדומים, עדים לדורות הסוגים, עזים, אלא מתוך שהוא רואה בהם כבואה של נפשו ומשאלתה — גאולת היצרים הגדולים, המפרנסים את היצירה וההרס כאחד. התעויה הזו בין איתני הטבע וביער המיתולוגיה היא תעויה חיפויים של עצמו, בקשת זכרונות הילדות הנשי פחים, כי הם "זכרונות של ילדות על מרחבי שרמה — יש במו די און ודי כות, להעיר תזיונות שפכר פכר טוש טוש, מי ידע מתי ושל לא לשפוח" ("שית קדומים"). ההכרעה לצד פרעות הערכה רדומת היצרים כולטה ביחוד בשלב האידיאולוגיה, בשעה כשהמשורר נדרש וכו להתיר פקעת הבעיות של עמו במער כדורו. הימים ימי התעוררות ותחיה של מעטים ועבודות הרבים והמעטים רואים את עצמם כיוצרי העז והתפ ארת של דורות קדומים, שידעו טעם אומה שתולה בארצה ועומרת על נפשה בפערת קרבות והחליות היא לה אירי תיים. מתוך הניגוד של הרבים והמעטים נצמתת הכקורת המחמירה, האכזר ריה של הייעם-לא-עם, כקורת שפעמים הרבה אין בינה ובין שנאה כבושה ולא כלום. כמשל חריף לבליות הניגוד הזה הוא ליל תנוכה, כשהמשורר מביא לעיר היהודים את רוחות המככים, הכושים בנכדיהם — שהם גועו בחרב ככף, במלחמה, ואילו נכדיהם מפקירים עצמם לסכין, לבנו ולמכות. פסנת הצער מכוטאת פה בחרב הרקובה, בכלי החור